

NE TIK MEDŽIUS, BET IR ŽMOGŲ – OSKARĄ GOELDNERĮ PAMIRŠOME

Telšių miesto vaistininkas Oskararas Goeldneris (sėdi pirmas iš kairės) su šeima ir pažįstamais.
Apie 1912 m. (ŽAM rinkinių)

Perskaičius publikaciją „Iškirsti iškirto, atsodinti – užmiršo?“ (Kalvotoji Žemaitija, 2017 m. rugsėjo 2 d. Nr. 67) pasidarė gėda ne tik dėl nerangių valdininkų, nesugebančių organizuoti iškirstų medžių atsodinimo, bet ir dėl Telšių miesto gyventojų nepagarbos savo miesto iškiliausiems žmonėms. Šiais metais turėjome paminėti Oskaro Goeldnerio gimimo 150-ąsias, o rugsėjo 4 d. – 90-ąsias mirties metines. O vietoj to metus ginčijamės, kas turėtų atsodinti medžius O. Goeldnerio skverelyje, teisingiau pasakius – Juodajame skverelyje. Nes būtent taip jis vadinamas tiek miestiečių, tiek ir miesto svečių, Telšiuose ieškančių lankytinų objektų „Google maps“ paieškos sistemoje. Gal savivaldybės valdininkai jį kažkada ir pavadino O.Goeldnerio vardu, bet pamiršo iš savo stalčių išimti ir paviešinti visuomenei. Bet ne tik valdininkai pamiršta. Paklausus apie Oskarą Goeldnerį ir jo veiklą Telšiuose eilinių miestiečių, atsakymas būdavo: „tokio nepažįstu“. Gal praėjus 90 metų po jo mirties vertėtų prisiminti ir jaunąją telšiškių kartą supažindinti su Oskaru Goeldneriu – vaistininku, Telšių burmistru, visuomenės veikėju ir mecenatu.

Pradėjusi rinkti informaciją apie O.Goeldnerį, sužinojau, kad ne tik jis, bet ir visa jo giminė buvo žinomi žmonės ir darė įtaką visos Žemaitijos visuomenei nuo XIX a. pradžios. O.Goeldnerio senelis vokiečių Fridrichas Vilhelmas Goeldneris vedė Telšių vaistininko vokiečio Vilhelmo von Cyglerio dukterį ir paveldėjo jo vaistinę. F. V. Goeldnerio sūnums Leopoldui, Nikolajui ir Teodorui Goeldneriams XIX a. antroje pusėje priklausė vaistinės Telšiuose, Vieکشniuose, Raseiniuose ir Kelmėje. Katalikai Goeldneriai Žemaitijoje kaip ir protestantai Kenigšteteriai Aukštaitijoje buvo žymiausios XIX a. vaistininkų dinastijos Lietuvoje, daugumoje vietovių neturėję kitų konkurentų. Oskaro dėdė Teodoras Goeldneris Vieکشnių vaistinėje gamino 27 žolelių trauktinę „Trejos devynerios“ ir siuntė į Vokietiją, Šveicariją, Ispaniją „sielai ir kūnui gydyti“.

Oskaro tėvas Leopoldas Goeldneris valdė vaistinę Telšiuose beveik 30 metų – nuo 1854 m. iki mirties 1883 m. Keletą metų vadovavo vaistinei Vieکشniuose. Buvo įsigijęs Padurbinio palivarką. Telšių miestiečių ne kartą rinktas Telšių miesto seniūnu (burmistru). 1863-1864 m. sukilimo metu gydė sukilėlius, nors už tai grėsė netekti vaistinių, dvarelio ar net iškelti į Sibirą. Mirė sulaukęs 70 metų. Toliau Telšių vaistinei vadovavo L.Goeldnerio žmona Olga, kadangi sūnui Oskarui tada buvo tik 16 metų.

Oskaras Goeldneris (kartais buvo rašoma Geldneris arba Goldneris) gimė 1867 m. Telšiuose. Mokėsi Liepojos gimnazijoje, vėliau Dorpatu (Tartu) universitete. Baigęs provizoriaus studijas, Oskaras Goeldneris perėmė Telšių vaistinę iš motinos. Miestiečių gerbiamas ir mylimas vaistininkas nuo 1897(ar 1898) m. iki 1916 m. buvo renkamas Telšių miesto burmistru ir tas pareigas atliko gerai, nors jokio atlyginimo už tai negavo.

XX a. pradžioje O. Goeldnerio šeima pasistatė didelį namą vaistinei ir sau gyventi Kęstučio g. 22 (dabar Kęstučio g. 13 – Apylinkės teismo pastatas). 1908 m. Telšius nusiaubė didžiulis gaisras. Sudegė visi mediniai namai senamiestyje. Nukentėjo net mūrinė Ješiva. Bet Goeldnerių namas gaisro metu nesudegė, nes miestiečiai dėjo visas pastangas, kad Telšių miesto burmistro turtas, o svarbiausia – vienintelė miesto vaistinė, nenukentėtų.

1909 m. S.Narutavičiui sumanius Telšiuose įkurti berniukų gimnaziją, O. Goeldneris vyko kartu į Sankt Peterburgą gauti tam leidimą. Jį gavę, naujos mokyklos organizatoriai apsižiūrėjo, kad po didžiojo gaisro Telšiuose nėra tinkamo namo mokiniams prisiglausti. Teko Oskarui Goeldneriui savo erdvų namą išnuomoti. Pats su šeima persikėlė į nuomojamą namą Didžiojoje gatvėje (dab. Respublikos g.). Čia veikė ir vaistinė. Telšiškiai kalbėjo, kad vaistininko žmona bajoraitė Marija Kačanauskaitė labai pykusi ant vyro už tai, kad šis išnuomojo didelį, gražų, naują namą S.Narutavičiaus įkurtai berniukų gimnazijai, o jie su keturiais vaikais turį gyventi svetimame name. Susirgusi nervų liga Marija tais pačiais metais mirė.

Oskaras Goeldneris, negalvodamas apie savo šeimą, rūpinosi Telšių miesto gerove ir neliko abejingas žmonių bėdoms. Už tai miestiečiai 1921-1925 m. rinko jį Telšių miesto burmistru. Rūpinosi Telšių miesto gatvių tvarkymu: suformavo naują gatvę dabartinės geležinkelio stoties kryptimi, savo lėšomis išgrindė akmenimis įkalnę iš Didžiosios (dab. Respublikos) gatvės, vedančios į miesto (dab. Katedros) aikštę ir pačią gatvę. Savo lėšomis įrengė skverelį Kalno ir Mažosios Kalno gatvės sankryžoje, kuriame tarpukariu skambėdavo pučiamųjų orkestro atliekami maršai, būdavo rengiami koncertai, kuriuos dažnai lankydamas į Telšius atvykdamas K. Petrauskas. Sutvarkė miesto gaisrinę, buvo ilgametis gaisrininkų draugijos vadovas. Už savo lėšas nupirko 50 įvairių pučiamųjų instrumentų, surado dirigentą ir įkūrė Telšių gaisrininkų dūdų orkestrą, kuris linksmino miestelėnus ir miesto svečius įvairių švenčių metu, draugijos „Kanklės“ organizuojamuose vakaruose.

Mirė Oskaras Goeldneris 1927 m. rugsėjo 4 d. Telšiuose, sulaukęs 60 metų. Palaidotas Telšių miesto senosiose kapinėse. Jo vaistinę perėmė dukra Vanda Goeldneraitė – Augustaitienė, Karaliaučiaus ir Berlyno universitetuose įgijusi chemikės – vaistininkės specialybę. 1940 m. sovietų valdžiai nacionalizavus privatų verslą, V.Goeldneraitė – Augustaitienė su šeima išvyko į savo prosenelių gimtąją Bavarijos žemę. Į vakarus pasitraukė ir O.Goeldnerio sūnūs su šeimomis.

Iš kartos į kartą Goeldnerių giminės nariai perduodavo ne tik savo vaistines ir patirtį medicinoje, bet ir meilę savu tapusiam Telšių miestui, Žemaičių kraštui ir visai Lietuvai. Antanas ir Anastazija Goeldneriai, ilgą laiką gyvenę JAV, testamentu paliko savo vardo stipendijų fondą Kauno Vytauto Didžiojo universiteto studentams medikams remti.

„Žemaičių prietelius“ 1927 m. rugsėjo 18 d. rašė: „Žemaičių sostinė nieko taip iškilmingai nelydėjo į amžinastį, kaip a.a. Oskarą Goeldnerį.[...] Prie naujai iškasto kapo kunigas Budraitis pasako graudingą pamokslą, primindamas velionį kaipo gerą katalikų bažnyčios sūnų ir Telšių miesto dailės bei kultūros nešėją.[...] Kapas a.a. Oskaro mums Telšiškiais – pilkas ir tylus, bet jo paliktieji darbo vaisiai – kilnūs ir skambūs, kurie amžiais neišdils iš mūsų atminties“. Bet, atrodo, nepaėjo net vienas amžius, tik devyniasdešimt metų, o mes jau pamiršom jo indėlį į Telšių miesto augimą ir švietimą, apleidom jo puoselėtą skverelį ir iki šiol vadinam Juoduoju, nesekam jo mecenatystės pavyzdžiais ir menkai remiam kultūros renginius ar tiesiog retai dalyvaujame juose. Gal sekančių metų pavasarį ne tik sulapos nauji medeliai ir žydės gėlės O.Goeldnerio skverelyje, bet ir Google tinklapyje esančiame žemėlapyje atsiras ne toks turistus ir vietinius gyventojus dabar bauginantis pavadinimas. Gal po penkerių metų čia vėl išgirsime skambant muziką ir dainuojančius žmones. O gal po dešimties metų, minint Oskaro Goeldnerio 160-ąsias gimimo ir 100-ąsias mirties metines, mes rasime vietą ir būdą, kaip akivaizdžiai, o ne popieriuose įamžinti atminimą žmogaus, kuris atsisakė savo vokiškos kilmės ir tapo lietuviu, o turtus ir šeimos gerovę paaukojo Telšiams.

Irma Kontautienė

Žemaičių muziejaus „Alka“ vyr. muziejininkė